

Over enkele jaren zijn de castratiemesjes opgeborg en zullen alle veehouders in Europa een andere vorm van management moeten kiezen om beren slachtrijp te maken. In dit themanummer gaan we in op de diverse facetten die langskomen bij het managen van beren. Veehouder Notebaert vertelt over zijn ervaringen met vaccinatie in België, terwijl er in Nederland veel onderzoek verricht is naar het houden van intacte beren. Met de afzet is het in ieder geval geregeld, want de maatschappelijke druk is zo groot om castratie af te schaffen en het levert de veehouder ook nog wat extra's op in de vorm van varkens met een betere voerconversie.

Beren managen nog een leerproces

Tekst: Rob van Ginneken

THEMA

O

ver enkele jaren is de varkenshouderij verlost van castratie. Voor de zeugenhouderij is dat een besparing op arbeid, maar de vleesvarkenshouder krijgt er een taak bij, namelijk het managen van beren. Sommige gebieden, zoals voeding, zijn al deels uitgekristalliseerd. Over de invloed van genetica en oplegbeleid is minder duidelijkheid.

Het oplegbeleid is al direct één van de discussiepunten, wel of niet gemengd opleggen?

Carola van der Peet-Schwering, onderzoeker bij Wageningen UR Livestock Research en verantwoordelijk voor het onderdeel Bedrijfsvoering in het onderzoeksprogramma Stoppen met Castreren, heeft in de periode van september 2010 tot en met februari 2011 op VIC Sterksel onderzoek verricht naar onder meer het springgedrag door beren bij verschillende manieren van opleggen.

De proefopstelling bestond uit 60 hokken met vleesvarkens. 24 hokken waren gevuld met enkel beren, 24 hokken met tomen (beren en zeugen uit een toom bij elkaar) en 12 hokken met alleen maar zeugen. "Er was geen verschil in springgedrag tussen beren gehouden in tomen of in hokken met alleen beren. Het percentage springers was echter wel laag in de proef, maar beren springen wel meer dan zeugjes", luidt de conclusie van Van der Peet. Wat Van der Peet verder opviel was het tijdstip waarop het springgedrag het meest vertoond werd. "’s Middags sprongen de beren 10 % meer dan ’s ochtends. Kennelijk zijn de dieren ’s middags actiever zijn dan ’s ochtends."

Genetica en klimaat

Het onderzoek op Sterksel is uitgevoerd met een Tempo-kruising. Wellicht dat er genetische verschillen zitten tussen de diverse rassen in springgedrag? Ron Hovenier van fokkerijorganisatie PIC denkt van wel. "Ongetwijfeld zitten er verschillen tussen de diverse lijnen, maar de invloed van managementfactoren is veel groter op het aspect onrust dan de genetische achtergrond." Volgens Hovenier heeft het aspect onrust de aandacht van fokkerijorganisaties, al is het onderwerp moeilijk te kwantificeren. "Vermoedelijk kent onrust een erfelijkheidsgraad die vergelijkbaar is met bijvoorbeeld vruchtbaarheid, zo'n 5-10 %. Je

hebt daarom ongelooflijk veel data nodig om er genetisch iets mee te kunnen. Voor vruchtbaarheid kunnen we op een relatief eenvoudige manier veel data verzamelen, bijvoorbeeld uit bedrijfsmanagementsystemen. Voor dit kenmerk kan data verzamelen momenteel alleen door bij het hok te gaan staan en bewegingen te tellen. Dat is ondoenlijk." Met het erfelijkheidspercentage wordt aangegeven hoeveel procent van een eigenschap een genetische achtergrond kent."

Ook klimaat wordt aangehaald als een aspect wat de onrust bij beren kan verhogen. Zelfstandig klimaatspecialist Peter van der Voorst maakt dat in de praktijk echter niet mee. "Er worden nu al een tijdje beren gehouden. Met instellingen van het klimaatsysteem heb ik nog nooit rekening gehouden met eventuele beren of gelten. Ik zie geen aanleiding om beren en gelten in aparte afdelingen op te leggen vanwege het klimaat."

Op onderzoeksgebied worden momenteel ook nog andere mogelijke oorzaken van springgedrag, zoals rangorde en licht. "In de Comfort Class stal op Varkensproefbedrijf Raalte

hebben we een dummy in de afdeling gezet om te kijken of de beren op de dummy springen in plaats van op hokgenoten. Dat bleek niet het geval te zijn. Wel leek het erop dat sommige beren zichzelf verscholen achter de dummy. Daarom hebben we nu een proef opgezet met schuilwanden waarbij de varkens die besprongen worden kunnen vluchten achter de schuilwand", aldus Van der Peet.

Over de proef met groen licht die afgelopen zomer is gestart kan Van der Peet nog niets zeggen omdat die proef nog bezig is. Wel staan er enkele bedrijfsbezoeken gepland op varkensbedrijven. "In 2012 willen we ongeveer 70 varkensbedrijven gaan bezoeken om in beeld te krijgen waarom op sommige bedrijven onder meer het springgedrag minder is dan op andere bedrijven. We willen in de stallen bedrijfswaarnemingen gaan doen en zo de succes- en kritiekfactoren voor berengedrag bij de verschillende bedrijven in beeld brengen."

Voeding

Een aspect wat al meer duidelijkheid kent is de voeding van beren. Beren hebben in ieder geval een voerconversie die 0,2 á 0,3 punten lager ligt dan de voerconversie van borgen en gelten. Daarnaast zetten ze zo'n 10-15 % makkelijker eiwit om dan borgen en gelten. De combinatie van beide factoren maakt dat een varkenshouder moet investeren in luxer voer. Welk voer dat dan moet zijn, ligt volgens Van der Peet vooral aan het voer dat al op het bedrijf verstrekt wordt. "Je moet eerst wel weten wat de gehalten zijn van het voer wat je momenteel voert. Elke fabrikant heeft veel verschillende soorten vleesvarkensvoerders met verschillende gehalten."

Ook bij het opstellen van een voerregime zijn er discussies over het al dan niet gescheiden opleggen van biggen. "Uit de praktijk komen geluiden dat de voeropname van gelten stijgt als ze gemengd met beren opgelegd worden", aldus Rob van Schie, productmanager Varkenshouderij bij Trouw Nutrition. Van der Peet heeft onderzoek gedaan op VIC Sterksel naar de aanwezigheid van dat effect. "De hokken met zeugen namen gemiddeld 2,09 kilogram voer per dag op, bij beren lag dat eveneens op 2,09 kilogram. In de hokken waarin tomen lagen, was de gemiddelde voeropname 2,11. Er is een klein verschil, maar significant is het niet."

Over het voeren van intacte en gevaccineerde beren is al wel het één en ander bekend.

In het kader van voerefficiëntie is er wetenschappelijk geen aanleiding om beren en gelten apart op te zetten. Kostprijsstechnisch kan het wel aantrekkelijk zijn om beren en gelten apart op te zetten, want beren houden gaat gepaard met een luxe voerpakket. Rob van Schie van Trouw Nutrition legt uit: "Indien mogelijk adviseer ik om 4-fase voeding toe te passen. De eerste 2 weken moet een heel luxe startvoer verstrekt worden met een EW van minimaal 115 een darmverteerbaar lysine van meer dan 10 g/kg. Daarna overstappen naar een iets minder luxe startvoer, een tussenvoer en een eindvoer." Lysine is één van de aminozuren die als bouwsteen van eiwit fungeert. Het hogere aandeel eiwit is nodig omdat een beer eiwit eenvoudiger omzet naar spiermassa.

Meer oog voor opname

Volgens Van Schie is het noodzakelijk om de potentie van het varken in de eerste weken ten volste te benutten omdat in die periode de spiervorming bepaald wordt, maar de focus moet

niet alleen op eiwitvoorziening liggen. "De potentie kan alleen benut worden als de beer voldoende boven onderhoudsnorm gevoerd wordt. Een beer heeft een lagere voeropname en neemt dus minder energie op uit het voer. Het is daarom van belang het energieniveau op peil te brengen met energierijk startvoer."

Om er zeker van te zijn dat de dieren voldoende voer tot zich nemen om boven de onderhoudsnorm te komen, vindt Van Schie dat er meer gekeken moet worden naar de voeropname. "Veehouders moeten meer bezig zijn met de opname van de dieren. Het voer regelmatig wegen geeft inzicht waarmee je in kan spelen op de behoefte van het dier. De voeropname is de kilometerteller van een bedrijf."

In dat kader adviseert Van Schie om ook kritisch te kijken naar het verstrekte eindvoer. "Afhankelijk van de opname moet aan het eind van het vleesvarkenstraject minder energierijk voer verstrekt worden om vervetting te voorkomen. In de praktijk blijkt echter dat er regelmatig te luxe eindvoer gegeven wordt. Bij goedvretende varkens is dat niet goed voor de portemonnee." Volgens Van Schie liggen beren en gelten niet ver uit elkaar qua voeding, omdat ze in tegenstelling tot borgen niet vervetten tegen het einde. De inhoud van voer heeft bij borgen en gelten echter nooit zoveel aandacht gehad. Dat er nu meer aandacht komt voor de inhoud van het voer, is volgens van Schie vanwege het kortingsbeleid van slachterijen. "De ingreep bij vervetting van borgen was eenvoudig. Je beperkte ze gewoon. Bij beren moet je in het begin doorpakken om aan het eind resultaat te hebben."

Over de invloed van de aanwezige genetica op de voerconversie is ook nog niet veel bekend. Van Schie: "Vanwege de voeropnamecapaciteit en de gunstige spier/sppekverhouding zijn Pietráin-biggens aantrekkelijk, maar er gaan veel veehouders de fout in door de voeding te veel af te stemmen op het genetisch materiaal in plaats van afstemming op de voeropname."

Volgens Ron Hovenier is het niet aan te geven welke rassen zich beter lenen voor het houden van beren. "In ieder geval zit er verschil tussen de leveranciers van genetica. Volgens mij moet je de genetica echter niet aanpassen aan je houderijsysteem, maar de juiste afzetmarkt zoeken voor je product." De erfelijkheidsgraad van voederconversie ligt volgens Hovenier op ongeveer 30 %. "Het probleem van voederconversie is dat het gaat om een gecombineerd kenmerk, namelijk groei en voeropname. Als je de voerconversie gaat meten en er op gaat selecteren weet je dus niet of je de voeropname verlaagt en of de groei verhoogt. Je de andere parameter niet uit het oog verliezen."

Wegen bij aflevering

Het afleverbeleid hebben veehouders inmiddels aardig onder de knie, al is het wel een aanbeveling om te wegen, aldus Henk Kamerman van Handelshuis Schuttert. "Veel veehouders bekijken zich op het gewicht van een beer en schatten hem te licht in. Veehouders die beren leveren, meten vaak voor levering met een weegschaal of een meetlint het gewicht. Als je gekort wordt raak je al snel 10-12 cent achterop." Schuttert levert wekelijks 5.000 beren in Duitsland, waarvan meer dan 90 % wel op het juiste gewicht geleverd wordt."

Vion slacht enkele tienduizenden beren per week en ook woordvoerder Marc van der Lee bevestigt dat er in de beginjaren veel veehouders echt nog moesten wennen aan het juist afleveren van beren. "Via Farmingnet zien veehouders wel of ze binnen het aflevertraject geleverd hebben, maar dat is pas na het slachten. In de stal zijn er buiten het wegen geen handgrepen om een varken het juiste gewicht heeft."

Maar niet alleen het aflevermoment van beren kan geld kosten, ook het afleverregime kent een economisch kader. Dat is de overtuiging van André Klemans van ABAB-Accountants en Adviseurs. "Vanwege de hogere groei en betere voerconversie zijn beren eerder slachtrijp. Bovendien moeten bij de

meeste concepten beren bij een lager gewicht geleverd worden. Bij gemengd opleggen heeft dat tot gevolg dat de afdeling langere tijd onderbezet is. Er worden op deze manier niet meer varkens afgeleverd. Het economische

voordeel van hogere groei en betere voederconversie gaat op die manier gedeeltelijk verloren." Klemans benadrukt echter dat het niet de bedoeling is om gelten lichter af te gaan leveren. "Een veehouder moet het

optimale opzoeken. Het is belangrijk de beren op maximaal gewicht af te leveren. Een lege plaats levert immers niets op. Uiteindelijk draait het om het maximaal rendement per m² hokoppervlak." ←

"Gevaccineerde beren als borgen voeren"

Het houden van gevaccineerde beren vraagt een ander type bedrijfsvoering dan het houden van intacte beren. Met name het voedingsregime is anders. Aan het einde van de vleesvarkensperiode moeten gevaccineerde beren meer als borg gevoerd worden.

In België beantwoorden leveranciers van grootgrutter Colruyt de maatschappelijke weerstand tegen castratie met het vaccineren van beren. Met twee vaccinaties, één op 10 á 12 weken en één op 20 á 22 weken, transformeert een beer in de laatste zes weken meer richting een borg. Omdat een varken na ongeveer 17 weken in de puberteit komt, in die periode ontstaan de negatieve effecten van beren zoals klimmen, blijven deze bij vaccinatie beperkt.

Gescheiden opleggen

Maarten van Horen (Hendrix Haeck) heeft veel ervaring op Belgische bedrijven die de beren vaccineren met Improvac. Hij adviseert om biggen gescheiden op te leggen. "In verband met de vaccinaties is het veel praktischer om beren en gelten reeds bij het spenen te splitsen. Het is wel een risico op het gebied van interne biosecurity en in het kader van rangordebepaling. Het kent daarentegen wel weer een economisch voordeel op het gebied van voeding. Gevaccineerde beren hebben namelijk behoefte aan een luxer voerpakket."

Van Horen adviseert om vleesvarkens in 3 fasen te voeren waarbij met name het startvoer meer eiwit bevat. "In het traject van 22 tot 40 kilogram moet het aandeel darmverteerbaar lysine 10 % hoger zijn dan bij borgen of gelten." Naarmate de vleesvarkensperiode vordert, moet er teruggenomen worden op EW-gehalte. Van Horen: "Tegen het einde van de vleesvarkensperiode stagneert de groei dus mag er wel wat minder rijk voer worden verstrekt om vervetting te voorkomen." Herman Prüst, veterinaire bij Pfizer en betrokken bij de ontwikkeling van Improvac, onderschrijft

de mening van Van Horen. "Op het eind moet je de gevaccineerde beren meer voeren als borgen, maar zeker niet beperken. Na de tweede vaccinatie kunnen de varkens namelijk veel meer voer opnemen. Dit komt doordat beren van nature worden geremd in de voeropname, doordat ze het hormoon oestrogenen vormen en bij grotere onrust tussen beren staan ze minder aan de voerbak."

Volgens Van Horen valt de rem op de voeropname na de tweede vaccinatie weg en worden de dieren rustiger en stijgt de voeropname. "Door deze hogere voeropname krijgen de varkens automatisch meer voedingsstoffen binnen, waaronder lysine. Hierdoor kan het gehalte aan lysine per kg voer lager zijn. Dit houdt in dat de voersamenstelling in de laatste 4-5 weken bij gevaccineerde beren min of meer dezelfde kan zijn als bij borgen. Omdat dit voer een stuk goedkoper is dan berenvoer, kan aanzienlijk op de voerkosten worden bespaard. De gevaccineerde beren moeten echter niet beperkt worden."

Een onderzoek wat is uitgevoerd op Schothorst Feed Research verklaart volgens Prüst wat de hogere voeropname voor de

groei betekent. "In de laatste vijf weken realiseren gevaccineerde beren meer groei in vergelijking met intacte beren. Volgens Prüst loopt dat op tot ongeveer 7,5 kilogram per dier. "Maar de voerconversie stijgt ook met ongeveer 0,05 punt."

De invloed van genetica is volgens Van Horen beperkt: "In België werkt 90 % van de varkenshouders met een Belgische Pietrâin-eindbeer. Genetische variatie zou via de zeug moeten komen. Ik vermoed dat de invloed daarvan beperkt is." In vergelijking met intacte beren zit er volgens Van Horen wel verschil in het afleverbeleid. "Gelten en gevaccineerde beren kunnen gezamenlijk afgeleverd worden omdat in België overgewicht niet direct gekort wordt. Ondergewicht daarentegen wel."

Over de vraag of in Nederland de overstap gemaakt gaat worden naar vaccinatie heerst volgens Prüst nog geen duidelijkheid. "Er lopen wat initiatieven en we zijn in gesprek met de biologische sector. In Duitsland wordt het al als alternatief voor chirurgisch castreren gezien en er zijn aanwijzingen dat de vleeskwaliteit beter is met vaccinatie, dus wie weet." ←

In België wordt vaccinatie toegepast als alternatief voor castreren.bekend.